

Марсел Швоб

ДВЕ ПРИЧЕ

КУГА

Ојисіу Бреалу

Ја, Бонакорсо де Нери де Пити, син Бонакорса, начелника комуне фирентинске, чији је талир украшен године 1401, по заповеди краља Руперта, у Тренту граду, усправним златним лавом, хоћу да исприповедам својим племенитим потомцима шта ми се догађало када сам кренуо у свет да тражим пустоловине.

Године 1374, као младић без новаца, напустио сам Фиренцу и кренуо широким друмовима са Матеом, својим компањоном. Јер куга је пустошила град. Зараза је избила изнебуха, нападајући по улицама. Људима је очи обузимала врелина и црвенило, гуша промукла; стомак се надимао. Потом су се на устима и језику појављивали мали чиреви пуни надражујуће течности. Морила је страшна жеђ. Суви кашаљ потресао је оболеле сатима и сатима. Потом, удови су се кочили у зглобовима; кожа се осипала црвеним пегама, надутим; њих су неки називали бубони. Напослетку, умирућима је тело постајало издужено, са крвавим модрицама и устима отвореним као фишек. Јавне фонтане, скоро пресахле од жеге, биле су закрчене погуреним људима и мрачним који су настојали да у њих зароне главе. Многи су се стрмоглавили унутра те су их извлачили великим клештима, поцрнеле од муља и смрсканих лобања. Тамни лешеве гомилали су се у каналима којима је, када је доба, протицала бујица од киша; смрад се није могао издржати и владао је велики страх.

Матео је био велики коцкар, порадовасмо се нашем изласку из града и потом упутисмо у прву крчму са меденим вином да попијемо за наш спас од смрти. Ту су били трговци из Ђенове и Павије; изазвали смо их, са фишеком коцкица у руци, и Матео заради дванаест дуката. Ја их, опет, позвах их да играмо карте и имао сам среће да задобијем дванаест златних флорина; од тих дуката и флорина купили смо муле и вунено платно, а Матео, који је размишљао да се упути у Пруску, прибавио је и залиху шафрана.

Хитали смо путем од Падове ка Верони, вратисмо се у Падову да набавимо још вуненог платна, потом отидосмо до Венеције. Одатле, прешавши преко мора, отишли смо у Склавонију и посетили смо лепе градове све до граница Хрвата. У Будиму, спопаде ме грозница, а Матео ме остави самог у једној крчми, са дванаест дуката, и врати се у Фиренцу где је имао да обави неке послове, и ту је требало да се поново нађемо. Лежао сам у једној соби сувој и прашљивој, на сламарици, без лекова, поред врата отворених ка крчми. На ноћ Светог Мартина дошло је неколико свирачица са неких петнаест или шеснаест солдата млетачких и немачких. Пошто су испразнили много боца, поломили шалице од калаја и поразбијали тестије о зид, почеше да играју уз

свирале и фруле. Провиривали су својим задриглим главама и видели ме како лежим на својој сламарици; одвукли су ме с њима потом, говорећи: *Или ћеш йиџи, ил' си мр-џав!* Острвили су се на мене, док ми је грозница тукла у глави, напослетку ме стрпаше у сламарицу и њен шав ми везаше око врата.

Обилно сам се знојио и моја грозница несумњиво се повукла, док ме је обузимао бес. Руке су ми биле спутане и тако су ми одузели оно главно, без чега се нађох изударан, сав у слами, усред гомиле солдата. Носио сам у појасу кратки бодеж у корицама; некако сам увукао руку у појас и уз помоћ бодежа избавих се из сламарице.

Можда ми је грозница упалила мозак; сећање на кугу којој смо умакли у Фиренци и која се отада проширила у Склавонији, помеша ми се у уму са магловитом замисли да личим на Сулу, латинског диктатора о којем говори велики Цицерон. Он је био налик, говорили су Атињани, каменом зиду који је посут брашном. Реших да испрепадам оружнике млетачке и немачке; пошто сам се налазио усред оставе где је крчмар држао своје залихе и зимницу, брзо распорих један џак пун кукурузног брашна. Набацих на себе овај прах; задобио сам тако боју између жућкасте и беле, а бодежом засекох руку и тако својом крвљу начиних неколико тачака на телу. Потом сам се вратио у сламарицу да сачекам пијане бандите. Они су дошли дижући грају и тетурајући се; како су угледали моју главу бледу и крваву, задрхташе од страха узвикујући: *Кија, кија!*

Нисам се још искобељао из сламарице, крчма је била празна. Осетио сам да сам прездравио због презнојавања којем су ме подвргле оне битанге; упутих се ка Фиренци да нађем Матеа.

Нашао сам свог компањона Матеа како лута околином Фиренце, веома зловољног. Није се усуђивао да уђе у град јер куга је још беснела. Поново се дадосмо на пут и упутисмо, у трагању за богатством, ка земљама папе Гргура. Док смо се успињали ка Авињону, укрстио нам се пут са одредима наоружаних људи који су носили копља, бодеже и косире; грађани Болоње побунили су се против папе, а на захтев оних из Фиренце (о чему појма нисмо имали). Ту смо играли са припадницима и једне и друге стране, што коцкица што карата, те смо напослетку зарадили око триста дуката и двадесет и четири златна флорина.

Град Болоња био је скоро испражњен од људи и били смо примани у сушницама уз радосне повике. У собама ту нема сламе као у градовима Ломбардије; не мањка кревета, мада су ремени највећма истегнути. Матео је сусрео једну познаницу из Фиренце, Мона Ђовану; ја сам био задовољан што ме није питала за моје име.

Имали смо свега у изобилју, густог вина из краја, и пива, јели смо пекмеца и погачица; Матео, коме сам испричао своју авантуру, претварајући се да иде у заход, сиђе у кухињу и појави се потом накарађен као кужни болесник. Девојке се разбежаше на све стране, уз цику и вриску; потом су се окуражиле и долазиле да додирну Матеа, још увек застрашене. Мона Ђована није хтела да приђе и остала је да дрхти у свом ћошку, говорећи да осећа грозницу. Уто је Матео, пијан, клонуо главом међу посуђе на столу те је оно подрхтавало од његовог хркања; био је налик шареним дрвеним луткама које продавци леда носе по путу.

Напослетку напустисмо Болоњу и после неколико авантура нашли смо се испред Авињона, где смо сазнали да је папа бацио у тамницу све Фирентинце и спалио их на

ломачи, њих и њихове књиге, да се освети за побуну. Били смо упозорени превише доцкан; сержани папског маршала склепташе нас током ноћи и одведеше у авињонску тамницу.

Најпре нас је испитао један судија те смо условно осуђени на затвор, док се не заврши истрага, на хлеб и воду, према обичају црквене правде. Успео сам да под кошуљу сакријем нашу платнену врећу са нешто паленте и маслина.

Под ћелије био је мемљив; ваздух је долазио кроз узан прозор са решеткама са погледом на комадић тла. Ноге су нам биле у незграпним букагијама од дрвета, руке спутане ланцима, били смо тесно притиснути, од рамена до колена, један уз другог. Стражар нас је кроз прозорче на вратима милостиво обавестио да смо осумњичени за покушај тровања; папа је од неких амбасадора обавештен да вође фирентинске комуне намеравају да га убију.

Тако смо пребивали у тмини ћелије, никакав звук није допирао споља, нисмо знали доба ни дана ни ноћи, у великој опасности да завршимо на ломачи. Присетих се наше враголије; паде нам на памет да ће нас папска правда, у страху од заразе, избацити напоље. С муком дохватих своју паленту, а Матео је некако успео да се поспе њоме и да начини крваве белеге док сам ја виком покушавао да призовем жбире. Матео је ставио своју маску и стао промукло да урла, као да му је грло упаљено. Ја сам зазивао Богородицу, тресући ланцима. Ћелија је била дубока, врата дебела, падала је ноћ. Сатима смо преклињали узаман. Престао сам да вичем: међутим, Матео је наставио са јадиковкама. Вукао сам га за лакат да га некако умирим све до јутра; његови повици бивали су све јачи. Додиривао сам га у тмини: под рукама ми се чинило да је његов стомак надут као мешина. Дакако, престравио сам се: али, био сам свезан уз њега. Када је промуклим гласом повикао: *voge, voge*, што се мени учинило као вапај изгубљеног пса, бледо плаветнило дана помоли се кроз прозор. Хладан зној се сливао низ моје удове, јер под његовом прашњавом машкаром, под белезима сасушене крви, видео сам да је бледозелен и препознао сам красте и црвену отеклину фирентинске куге.

МИЛЕЋАНКЕ

Едмону де Гонкуру

Изненада, без појмљивог разлога, девице из Милета почеле су да се вешају. Било је то као епидемија. Када се отворе врата гинекеја, виделе су се још дрхтаве ноге бледог тела обешеног о греду. Затекао би човека промукли уздах и звекет прстења, огрлица и бразлетни за ножне чланке што су се котрљале по земљи. Грло обешених подрхтавало је као крила птице која се гуши. Очи су им биле пуне очаја и страха.

Девојке су се повлачиле с вечери, ћутљиве, како доликује, седеле неко време скромно се држећи, приљубљених колена. Усред ноћи зачула би се јадиковка и човек би био уверење да их море тешки снови, ноћне птице мозга. Родитељи су устајали и одлазили у њихове одаје. Мислили су да ће их затећи испружене на стомаку, дрхтавих

груди или са рукама прекрштеним, са прстима заривеним на месту где удара срце. Али кревети девојака били су празни. Потом би се зачули одјеци корака у горњим одајама. Ту, обасјане месечином, у белој туники што спада, са рукама стиснутим док прсти не помодре, оне су се обесиле, а њихове надуте усне биле су модре. У зору, питоми врапци слетали су им на рамена, кљуцали их и, налазећи да им је кожа хладна, одлетали би уз тихи цвркул.

Једва да је први дах јутра размакао завесе унутар соба, зачула би се у околини тужна песма нарикача.

А на Тржници, међу купцима у недоба, пре него се лагани облаци обоје у црвено, правило се списак мртвих те ноћи. Гласници су трчали тамо-амо. Као и остале, кћери магистрата и архоната, једва да су се задовојчиле, мистериозно су се вешале. Људи који су долазили на скупштину остављали су по страни народне послове и ридали. Застрашене судије осуђивале су злочинце на прогонство јер нису могле да се одваже да изричу смртне казне.

Трагало се мрачним улицицама где су живеле продавачице напитака, у великом броју старице што су скривале своја лица од светлости дана. Нафракане жене, незграпног држања и превише нагарављених очију биле су протеране из града. Они који су подучавали непознате доктрине испод портика, расправљали са младим светом, свештеници што су слику богиње објашњавали ноћним приказима, посвећени у мистерије и обожаваоци Кибеле, били су истерани изван градских зидова. Они су отишли да се настане у пећинама издубљеним у стенама оближњих планина у време непојамно. Ту су спавали у каменим одајама; једни су служили као проститутке, други као филозофи; у зору би младост града Милета напуштала град да проведе ноћ у подземљу. Тако, на обронцима брегова, кроз отворе урезане у стенама, видела су се светла у први сумрак; и све оно што је у граду Милету било необично или нечисто, настањало би свој живот у утроби земље.

Потом су архонти издали декрет којим је било заповеђено да се обешене девојке сахрањују на другачији начин. Оне су јавно биле излагане, наге, са ужетом око врата и тако одношене до гроба. Надало се да ће срам тако надвладати вољну смрт, све док прве вечери након доношења декрета тајна Милећанки не беше откривена.

Свештеници који су били на служби у посвећеном дворишту Атениног храма дигоше се нешто пре пола ноћи да додају трстике на ватру и да промене уље у светиљкама. У тмини су угледали како се средишњој одаји приближава група девица које као да су ходале у сну. Управиле су се у мраку према једној каменој плочи, близу жртвеника, која беше нешто издигнута. Младић, који је обично носио кошаре посвећене богињи, стави вео на главу и уђе у храм са девицама.

Свод је био висок, слабо осветљен светиљком на таваници. Чинило се да сјаки зид у дубини храма, начињен од једног великог огледала од метала. Испрва је ова углачана површ била мутна, потом би по њој скакутале немирне сенке. Била је сиње боје, као очи сова које су посвећене Атени Палади.

Прва од Милећанки приступи огромном огледалу, насмејана, и свуче се. Паде огртач причвршћен на рамену, потом вео око груди, и тиркизна ешарпа око врата: њено се тело појави у свом сјају. И она расплете своју косу која се расула низ леђа. Друге

девице, покрај ње, смејале су се док се она огледала. Ниједан одраз се није појавио од оних око ње у огледалу од метала. Али, девица, очију страшно разрогачених, заплака криком повређене животиње. Истрча напоље и зачу се бат њених босих ногу по камену. Затим, усред страшне тишине, минути су протицали, зачуо се пој нарикача. Друга девица што је погледала углачану површ испусти исти крик над својом наготом. Чим се она уклонила, у својој махнитости, покрети у храму, нарицање у даљини, објавише да се и она обесила под хладном светлошћу месеца.

Младић стаде тачно иза треће девице, његов се поглед упари са погледом Милећанке и страшни крик сиђе са њихових усана у исти мах. Јер одраз у злехудом огледалу био је искривљен у природном поретку ствари. Сама себи налик у овом огледалу, Милећанка је посматрала изборано лице, опуштене очне капке, белег старости у очима пуним крмеља, опуштене ушне шкољке, отромбољене образе, ноздрве упаљене и длачице у њима, мастан подваљак у наборима, упала рамена, усахле груди са угашеним брадавицама, стомак који се отегао ка земљи, спарушена бедра, квргава колена, ноге избраздане жилама, стопала натекла и пуна квржица. Одраз није имао косе, а под кожом главе назирале су се вене тамноплаве боје. Руке су изгледале као да су од рога, а нокти су имали боју олова. Тако је огледало девици из Милета показало приказ који за њу чува живот. У цртама одраза она је проналазила све знаке сличности, кретање лица, линију носа, лук усана и размак груди, и боју очију посве, која је одавала утисак дубоке мисли. Заstraшена својим телом, осрамоћена будућношћу, пре него је упознала сласти Афродите, обесила би се о греду у гинекеју.

Младић појури за њом и потрча за осталим девицама. Стигао је прекасно, и тело Милећанке већ је потресала агонија. Он је положи на земљу и, пре него су стигле нарикаче, нежно је миловао њене удове, и љубио јој очи.

Такав је био одговор младићев огледалу истините будућности, огледалу Атенином.

(Са француској превео Дејан Ацовић)